

غش آب تیره قوله	
در عاشقی گزیر نباشد ز سوز و ساز	استاده ام چون شمع بترسان آتشم
گزیر چاره قوله	
من آدم بهشتیم اما درین سفر	حالی ای عشق جوانان مهوشم
من آدم بهشتیم یعنی من آدم که مکان من بهشت بوده درین سفر کنایه از دنیا جوانان مهوش کنایه از معشوقان - قوله	
بخت آمد کند که کشم رخت این بیار	اگیسور جور گردنشان ز مفر ششم
کشم رخت زین دیار است بپریم مفرش بستر قوله	
از بسکه چشم مستین شهر دیده ام	حقا که می نیخورم اکنون سرخوشم
چشم مست چشم معشوق کنایه از چشم مرشدان عاقلان درین شهر کنایه از شیراز حقا سوگند بحق سرخوش مست - قوله	
شهرت پرگشته و خوبان ز شش همت	چیزیم نیست ز نه خریدار هر ششم
هر شش همت همت قوله	
گفتی ز سر عهد ازل نکته بگو	آنکه بگویمیت که دو پیمانہ در کشم
اشکال آنست که در میان گفتن نکته از سر عهد ازل دو پیمانہ کشیدن مناسب نیست تا ثانی را شرط اول سازد و جالبش آنکه چون انشاء را از منوع است لجرم میگوید که این نکته صفت بگویم که هر دو جهاز از فراموش کنم نه از عذاب این جهان ترسم و نه از عذاب آن جهان اندیشه نمایم و این از من ممکن نیست قوله	
حسن عروس طبع مرا جلوه آرزوست	آئینه ندارم از آن آه می کشم
آئینه دل مصفا و صاحب دل یعنی طبع صاحب دل و همدمی ندارم که عروس طبع خود را در جلوه نماید قوله	
حافظ ز تاب فطرت بیجا صلی منجوت	ساقی کجاست تا زند آبی بر آتشم
تاب پیش فطرت بکسر آفرینش آغاز کار با و نیز بر کی که متعلق روح است غزل	
تا پیش خاک لے تو صد رو نهادیم	روست و ریای خلق بکیسو نهادیم
طاق و رواق مدرسه قیل و قال فضل	زینا بنجاک کوسے تو بار و نهادیم

طاق نوس از جامها و جامه یکتا و طلیسان رواق بکسر پیشگاه خانه مدرس جاس درک
قیل و قال گفت گو بحث قوله

نهاده ایم بار جهان بر دل ضعیف | وین کار و بار بسته بکیسو نهاده ایم

بار جهان غم عشق کار و بار تعلقات دنیوی قوله

ما ملک عاقبت نه بشکر خسته ایم | ماتحت سلطنت نه باز و نه داده ایم

نه بشکر خریده ایم بل داده خداست قوله

در گوشه امید چون نظرگان ماه | چشم طلبت ان خم ابر و نهاده ایم

نظارگان بینندگان - قوله

هشیار و عاقلیم که بر دست و پا بدل | ز بخیر و بند زان خم کیسو نهاده ایم

کیسو سوس یافته قوله

بر یوز زلف تو سوداے از ملال | همچون تپشسته بر سر زانو نهاده ایم

سوداے دیوانه بوسے امید و محبت و طمع و غمے ملال ستوه آمدن - تپشسته گله است
و نیز گیا ہے است که در آب روید و سبز و کبود بود و اندکے بسیا ہی زند بر کوع و سجودش نسبت
خم کیسو سوسے جذب عشق قوله

ناموس چند ساله اجداد نیکنام | در راه جام و ساقی سوسه نهاده ایم

ناموس بانگ و آوازه قوله

هم جان بیان و ز کس جا و سپهر ایم | هم دن آن و سنبل مند و نهاده ایم

دو سنبل مند و زلف غزل

من نه آن زندم که ترک شاهد سازم | محتسب اند که من اینکارها کمتر کنم

محتسب مرشد

چون صبا مجموعه گل باب لطف شست | کج و لم خوان گر نظر بر صفحہ دفتر کنم

مجموعه گل افسانه بیانیہ مراد دل باب لطف شست از تیرگیها مصفا ساخت صفحہ بکروی
و کیسوی کردن و بکروی ورق قوله

مستحق که حافظ اول سرگشته است بدو رعلقها سے آن خم کیسو نهاده ایم

منکہ دارم در گدائی کنج سلطانی بست	کے طمع در گردش گردون ن پرورم
در گدائی در عشق مجازی کنج سلطانی مشاہدہ محبوب حقیقی قولہ	
لالہ ساغر گیر و زکس است بہ نام فوق	داوری ارم سے یارب کرا اور کم
لالہ کنایہ از عاشق زکس عاشق داوری خصومت گفتگو قولہ	
باز کش یکدم عنان سے ترک شہر آشوب	تاز اشک پھر راہست پر ز گوہر کم
عنان آن وال کہ سوار بست گیر آشوب شور و غوغا قولہ	
منکہ امروزم بہشت نقد حاصل میشود	وعدہ فردا سے زاہد را چہ را اور کم
نقد نے احوال فردا قیامت باور اعتبار قولہ	
عشق درانہ بہت من غواصں یابیکہ	سرفروزم در آنجا تا کجا سر پر کم
درانہ بمنزل انہ در غواصں غوطہ خور سرفروزم غوطہ خورم در آنجا در یکدہ قولہ	
عاشقانرا کرد آتش سے پسند لطف دو	تنگ چشم گز نظر چشمہ کوثر کم
تنگ چشم بغیل و حریص و معشوق بدین کہ پیچس را چشم نے آرد و بچسے تنگ و این صفت حور است کہ بہن قاصرات نظر چشمہ کوثر جوئے ست کہ حقتلے بعد عطا کردہ کقولہ انا اعطیناک الکواثر	
یہ نام درختی کہ ثمر ندارد خاکپاسے پادشاہ از دست او بر سر کم یعنی از دست پیش پادشاہ فریاد کم قولہ	
گوشہ محراب بزر تو یہ خواہم ز بہجت	تا در آنجا بچو مجنون من عشق از بر کم
انہ فریاد اگر خود بہت سبع از بر بخوانی غزل	
ما بر آرم شبے دست دلمے بکنیم	غم ہجران ترا چارہ ز جاے بکنیم
ہمکنہ یحیرم بر بخید و بہ تنیم ز دور رفت	بازش آرید خدا را کہ صفای بکنیم
جرم بضم گناہ۔ قولہ	
درہ نفس کز وسینہ ما بتکدہ شد	تیر آہے بکشا کیم و غزاسے بکنیم
غزای جنگ با کفار قولہ	
امدوا ز خاطر زندان طلب ایدل ورنہ	کار صعبیت بہا واکہ خطا بکنیم

پہلو سے لکھو کہ اس کا معنی ہے کہ اس کو کھانسی اور سرفروزی سے روکنا ہے۔

صعب سخت قولہ	
خشاک شبنم بچ طرف بہ اہ خرابات بجات	تاوران آب ہوا نشوونماے بکنیم
نشوونما افزایش ظہور قولہ	
سایہ طائر کم حوصلہ کارے نکند	طلب سایہ سیمون ہماے بکنیم
سایہ توجہ طائر کم حوصلہ زاہدان مستلان سیمرغ نام جانوریت معروف کہ تقاضاں بکوبہ لافست ۵ زعزلت شاہ مرغان گشت سیمرغ ہیکے مرست خوانندش سیمرغ ۶ و مراد انو سیمرغ عارف کامل و عاشق و اہل ہماے نام جانور کہ برہر کہ سایہ اش افتد پادشاہ شود قولہ	
دلہ از پرہ بشتد حافظ خوش لہجہ بجات	تا بقول و تغزلش ساز و نواے بکنیم
لہجہ آواز نوا سرد غزل	
مانگویم بد وسیل بناحق نکنیم	جامہ کس سپید و لوق خود ازرق بکنیم
دلق جبہ ازرق کبود قولہ	
رقم مغلطہ بر رفتد دانش نکشیم	سزرق باورق شعبدہ ملحق نکنیم
شعبدہ بازی ملحق پیوستہ قولہ	
آسمان کشتی ارباب ہنرمی شکند	تکیہ آن بہ کہ برین بحر معلق نکنیم
آسمان فلکے مانند اس در گردش است ارباب ہنر عاشقان بحر معلق آسمان قولہ	
شاہ گرجہ زندان بحیرت نوشد	التفاتی بے صاف مروق نکنیم
شاہ مرشد نہ بحیرت نوشد دیگران ہا محرم دار مروق خالص قولہ	
حافظ از خصم خطا گفت نگیریم برو	در بحق گفت جہان با سخن حق نکنیم
نگیریم برو مواخذہ او نے کینم غزل	
من ترک شاہد سے و ساغر ہمیکنم	صد بار تو بہ کردم و دیگر نے کفم
یک رنگی و یک جہتی خود را بیان میکند کہ سے زاہدان کو سے صلاح من ترک شاہد بخور من کہ افتاد کو سے مجہتم۔	
قولہ	
باغ بہشت سایہ طوبی و قصر حور	با خاک کوے دوست برابر ہمیکنم

حدیث

درین اختصار کرده حاجت تطویل نیست قوله

تلقین درس اہل نظر یکا شائست	کہ دم اشارتے و مکر سے کہنم
پیرمغان حکایت معقول سبکیند	معدوم ار محال تو باور نہیںم

پیرمغان مراد مرشد کہ نصیحت او حیات من است قوله

زاد بطبعہ گفت برو ترک عشق کن	محتاج جنگ نیست برادر نمیکنم
محتاج جنگ نیست جنگ در کار نیست برادر نمیکنم	اسے برادر ترک عشق نمیکنم قوله
ہرگز نہ شود سر خود خنجر مرا	تا در میان میکہہ سر بر نمیکنم

ازے محبت آپننان مستم کہ از عالم خبر ندارم قوله

شیم بہ طنز گفت خرمست مرمخور	گفتم بلکہ گوش بہ خسر نمیکنم
طنز خندہ و مسخرگی قوله	

این تقویم بیل است کہ چون اہدان شہرا	ناز و کرشمہ بر سر منسبر نمیکنم
-------------------------------------	--------------------------------

این تقویم بست البیعہ در عالم رندی سے کوشم و ہیچون نا اہلان شید و ترہات نمی فروتم قوله

حافظ جناب پیرمغان با من وفاست	من ترک خاکبوسی این در نمیکنم
-------------------------------	------------------------------

پیرمغان مرشد ایندرا اشارہ باستانہ مرشد مغزل

مرا عہدیت با جانان کہ تاجان بدم	ہو اداران کوشش با جوجان جویشتر دارم
---------------------------------	-------------------------------------

از استحکام قول خود کہ با محبوب بود خبر میدہ کہ من غرق بجز ہجران تا زندہ ام اورا و جہان

اورا بل سگان کوسے اورا دوست دارم قوله

صفای خلعت خاطر از ان شمع چگل جویم	فزون چشم و نور دل از انماہ ختن دارم
-----------------------------------	-------------------------------------

چگل بکسرتین شہریت از زمین ترکستان منسوب بخوبرویان و ختن نام ولایتیست مشکین

منسوب بشکوہیان - حاصل این بیت آنست کہ آنچه تناسے دل خدین است از ان خورشید چنان قرین

میطلبیم و بغیر از وہیچ آفریدہ البتہ نمیکنم قوله

الا سے پیرفرزانہ مکن عیہم بیخسانہ	کہ من بترک ہیمانہ دل ہیمان شکن دارم
-----------------------------------	-------------------------------------

فرزانہ دانا حاصل آنست کہ من کہ ازے محبت مستم خود را بکنند ارادت بستہ ام از تنگ ناموں

رستم ترک میخواری از ماصوست نه بند و قوله	
شراب خوشگوارم هست یا خوش نگارم هست	ندارد و سحر چسب باره چنین باره که من دارم
خوشگوار باضم و شیرین حاصل آنست از جان دل شکر با تیرعال میگویم که آن باره آرام ما آنچنان آرام است که بغیر از محبت کاره ندارم و سباب عیش و نشاط همه میا است میگویم ایستان یکدل شراب خوشگوارم	
قوله بحکم آرزو در دل چو دارم خلوتی حاصل	چند فکر از خبثت بدگویان میان آنچنین دارم
بدگویان مراد زاهدان و قریبان خبثت مراد حسد قوله	
مراد خانه شمره هست کاندرا ساقی پیش	فراغ از سر بستانی و شمشادین دارم
من مسکین بل بآن زهره جبین سپرده ام از تماشای لاله نسوزن چشم بسته ام میان معبان کور و اوقات سباهات میکنم و میگویم مراد در خانه گویند روز سه رابعه در فصل بهار در خانه رفت و بیرون نیامد خادمه گفت یا سیدی بیرون آئی تا آثار صنایع بینی رابعه گفت تو درون در آئی تا صنایع رابعه بینی شغلنی مشاهد المصانع عن مطالعة الصنع قوله	
خدارا اری قریب امشب مانی دید بر هم نه	که من با بعل غاموش نمانی یک سخن دارم
خدارا بواسطه بر هم نه بر بند یعنی هر صبح در بوستان وصل آنگاه از سر سوز و درو مانند بلبل غافل و غمگین و می گویم خدارا اری قریب الخ - قوله	
اگر صد لشکر خوبان بقصدل کین سازد	بجهد المنة بت لشکر شکن دارم
هر غمی که بجان این ناتوان متوجه از آن لب استمداد است میکنم و میگویم گرم صد لشکر الخ - بحمد الله شکر مرخدا سے را - غزل	
ما حاصل خود بر در سخنانه نهادیم	محصول عا در ره جانانان نهادیم
این کشتی سرگشته بگرداب افتاد	جان در سیر این گوهر یکدانه نهادیم
کشتی سرگشته وجود پریشان گرداب عشق سز خیال گوهر یکدانه محبوب قوله	
در خرمن صد عاقل و زاهد زندانش	این مرغ که ما بر دل یوان نهادیم
خرمن بکسر تود و غله مالیده و غیر آن با کاه قوله	
سلطان ازل کنج غم عشق بجا داد	تا روسی درین مترج برانته نهادیم

بند می آید و شده است تقابیر از چندین نوع است
 چه غم و از سر و در عالم این الدین حسن دارم

سلطان ازل حق تعالی قولہ

المنتہ لندکہ چو مابیدل دین شد | آرزاکہ خرد و پرو فرزانہ نهادیم

اشکال این بیت آنست در محله که عاقله دین بگذارد و بیدین شود شکر گفتن نامناسب جو ابش آنکه
خواجه در جاسه دیگر نموده ساگر در دیوانگان عشق مگردد که بعقل عقیده مشوسه خواجه با عاقل
گفته که عقل داری و مادیوانگان عشقیم صحبت او تو راست نو آید و چون بدید که آن شخص هم رنگت خواهد
دول مستغفل بفرآب گل گذاشت دین بیای با کرد عشق حقیقی اشتغال نمود شکر گفت قولہ

قانع بنیالے ز تو بودیم چو حافظ | لیلیاں چو گداہمت بیچانہ نهادیم

خیال کنایه ز تو بودیم یعنی دون ہمئی کردیم کہ بنیالے از تو خوردیم شدیم کہ تقاضاے بہمت نبود
تجلیات راضی شدن غزل

ما بینجان مست دل از دست دادیم | ہمز از عشق و ہم نفس جام باوہ ایم

دل از دست دادہ ایم بقرار و آشتی ایم قولہ

بر ما بے کمان ملامت کشیدہ اند | تا کار خود بر ابرے جانان نهادہ ایم

از ان روزے کہ شیفته ابروے جانان شدہ ایم قولہ

اسے گل تو دوش جام صبوحی کشیدہ | ما آن شقا یقیم کہ با داغ زاوہ ایم

گل کنایه از عاشق داغ صبوحی کشیدہ داغ شراب عشق بوقت صبح نوشیدہ شقائق لاله
مراد عاشق کہ با داغ زاوہ ایم عشق ازلی داریم قولہ

چون لاله ام بین قبح در میان کا | این داغ بین کہ برل خونین نهادہ ایم

لالہ در قبح نوشی ظاہری من نگاہ مکن قولہ

کار از تو میرد و اسے دلیل راہ | انصاف میدیم کہ از رہ فتا و حامیم

کار از تو میرود یعنی کار بوقوف بوجہ تست دلیل راہ بے انصاف میدیم انوے انصاف
میگویم از راه افتادہ ایم از راه دور افتادہ ایم و از ہر بان باز پس ماندہ ما وہ طمع مراد شاہد
حسنی است ارچہ معتقد روست سادہ ایم اگرچہ بظاہر شاہد پرستیم -

قولہ

لے این غزل در نسخ موجود نیست ۱۱

گفتی کہ حافظ اینہم رنگ خیال صپیت | نقش غلط بین کہ ہمان لوح سادہ ایم

رنگ خیال کنایہ ازخفا سادہ ہے نقش و بے ریش اور حافظ اینہم نگہاے خیالات کہ از عینہ تو بطور آئینہ
 در حال بجال میانہ صپیت در جواب میگوید کہ دل من لوحی است سادہ آئینہ دار از نقوش آزاد ہر چنانچہ
 ہمان نقش بر آرد چنانچہ بالارزت در پس آئینہ طوطی صفتم از غزل

مازیاران چشم یاری داشتیم | خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم

چشم امید قولہ

تا درخت دوستی کے برودہ | حالیا رشتیم و تخمے کاشتیم

تا برے آنکہ باید دیتا حالیا الحال درین بیت معنی مصرع آخر است و مصرع اول آخر قولہ

گلبن جنت خود شد و لفریب | مادم ہمت برو بگماشتیم

گلبن درخت گل ہمت قصد دل حسن معشوق بواسطہ ظہور دوست اگر ظہور نئے شد لفریب محسوس
 ظہور نئے یافت مادر مرتبہ اعیان بزبان استعداد تقاضا کریم جب اللوح وجود کریم تا از خزان جو وجود
 ممکنات منبسط گردانید لفریبی ظاہر شد۔ مادام اشارت برین دارد وجہ دیگر ہر چند عشق
 غالب تر معشوق و طلب بیش سے شود و لفریبی بظہور سے آید اینکار بے یکدگر نسبت یعنی ظہور نور عین
 بمقتضای عین ثابتہ است قولہ

انکھارفت و شکایت کس ندید | جانب حرمت فرونگذاشتیم

فرونگذاشتیم نگہداشتیم قولہ

گفتگو آئین درویشی نبود | ورنہ باتو ما جراہا داشتیم

ما جراہا گفتگو ہا قولہ

گفت خود و ادی بادل حافظا | ما محصل برسے نگماشتیم

محصل تحصیلدار غزل

ما بدین در نہ پے حشمت جاہ آمدہ ایم | ازید حادثہ اینجا بہ پناہ آمدہ ایم

سنے واسطہ بد دست قولہ

رہرو منزل عشقیم وز سرحد ادب | تا باقلیم وجود اینہم آہ آمدہ ایم

رہر وسا لک قولہ

بسنزہ خط تو دیدیم وزستان بہشت | بطلبگاری این مہر گیساہ آمدہ ایم

بسنزہ خط کنایہ از صفات بہشت ہستی این مہر گیساہ اشارہ بسنزہ خط و مہر گیساہ نام گیساہ ہے ست کہ خاصیت او آنست برہر کہ باشد میان خلق محبوب موقر و معظم باشد قولہ

انچنین گنج کہ شد خازن اورح این | بگدائی بدرخانہ شاہ آمدہ ایم

روح امین جبرئیل قولہ

لنگر علم تو اسے کشتی توفیق کیاست | کہ درین بحر کرم غرق گناہ آمدہ ایم

لنگر کاف فارسی سنگ کشتی و معروف علم بر دباری غزل

مژدہ وصل تو کو کز سر جان برخیزم | طائر قدم و از دام جان برخیزم

از سر جان برخیزم فدا کنم از دام جان برخیزم تار کہ جان باشم قولہ

بولاسے تو کہ گریبندہ خویشم خوانی | از سر خواجگی کون و مکان برخیزم

بولاسے تو سو گند بدوستی تو کون و مکان دنیا قولہ

یار با زاہد ہدایت برسان بارانے | پیشتر آنکہ چو گردی میان برخیزم

ابر ہدایت لطف و کرم بارانے فیض قولہ

سنگ گر چہ پیرم تو شبے دست در آغوشم کن | تا سحر کہ ز کنار تو جوان برخیزم

دست در آغوشم کن اسے در بر گیر قولہ

بر سر تربت من درو و مطرب نشین | تا بیویت ز لحد دست نشان برخیزم

دست نشان رقص کنسان غزل

مہل کہ در غم ہجر تو از جان برویم | بیا کہ عیش تو از خویش ہر زمان برویم

مہل گذار زمان ساعت - قولہ

گو کہ حافظ ازین برو بر او خدا | کہ ہر چہ سرا تو باشد خیر این ان برویم

راسے فکر عقل غزل

ناز شام غریبان چو گریہ آغازم | بوہیاسے غریبانہ قصہ پروازم

حافظ این خرقہ پیشین پیداکر کہ ما پناہی قافلہ پانالہ واہ آمدہ ایم

سر و بالانما سے بیت شیر حرکات چکر چو حافظ از سر جان جہان خیرم

املح یار بہر کار در روز مشغول میباشد و چون روز با تمام میرسد تاریکی شام پیدا میشود ناچار
تنگدل شدہ در زاویہ غریبی گوشہ نامرادی می نشیند او با بجز از شام بقیقہ و ہمکلاست نیست بنابر
شاعران شام با بگریبان نسبت نموده فرمودہ ہوہیسا اگر با بگریبانہ مانند غریبان قولہ

بیاد یار و دیار آنچنان بگریم زار | کہ از جهان ہر رسم سفر بر اندازم

عالم را پر آب گردانم تا ہیچکس اختیار سفر نکند قولہ

من از دیار حبیبم نہ از بلاد قریب | ہمینا بر فیقان خود رسان بازم

ہمینا یا بارتجائے قولہ

خدا یاد دے او دلیل آہ کہ من | بکوسے میکدہ بگر علم بر افرازم

بر افرازم بلند کنم قولہ

خرد ز پیری من کے حساب بر گیرد | کہ باز با صنی طفل عشق کے بازم

کے حساب بر گیرد و داد و منظور کند قولہ

بجز صبا و شامل نے شناسد کس | عزیز من کہ بجز با دوست مسازم

و مساز ہمدم و محب قولہ

سر شکم آمد و ہم بگفت روی بر روی | شکایت از کہ گنم خانگی ست غمازم

بگفت روی بر روی سے ظاہر و آشکار ساخت خانگیست غمازم ساکن خانہ نیست قولہ

ز چنگ نہ ہر شنیدم کہ صبح دم میگفت | مرید جان فضا خوش لہجہ خوش آوازم

زہرہ نام ستارہ مطربہ فلک لہجہ آواز غزل

ہر چند پیرستہ دل و ناتوان شدم | ہر گہ کہ یاد روی تو کردم جوان شدم

خستہ مجروح قولہ

شکر خدا کہ ہر چه طلب کردم از خدا | بر منتہا و مطلب خود کامران شدم

کامران صاحب مقصد قولہ

در شاہراہ دولت سرد بخت بخت | با جام مویب کام دل و ستان شدم

شاہراہ راہ فراخ سرد ہمیشہ قولہ

ای گلبن جوان دولت بخور که من در سایه تو بیل باغ چنان شدم

بیل باغ چنان شدم خوشگویی حاصل کردم قوله

من پیر سال ماه نیم یار بی وفاست از من چه عمر میگذرد پیر ازان شدم

یعنی من بسبب مرور سال و ماه ضعیف نشده ام بلکه این ضعف من بسبب فانی آن یار کعبه است

و آن نگار شیرین کار بمنزل عمر من است هر گاه که او از من گریزان است پیری من بیج و داده سخت

زیر فوق ز بر قوله زان بجز بردم در معنی کشاده شد باب الفیوض و الفتوح از ان روز

بر من مفتوح شد کز ساکنان در که پیر معان شدم که التجا بجناب مرشد آورده ام قوله

دوغم نوید داد و بشارت که حافظا باز آ که من بعفو کنا هست ضمان شدم

نوید مرده این عدالت حق قال الله لا تقنطوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب چیما عمل

همان که قصه آن شوخ بی وفا گویم که باز چون نرسد باز ابتدا گویم

آن شوخ بی وفا کتابه از مشوق خدا را بواسطه خدا رفیق مصالحتی رفیق که شریک

مصالحت باشد جو کار من نکشاید چون حصول کار من نشود

ردیف النون

عزل

افسر سلطان گل پیداشد از تحت چمن مقدش یارب مبارکباد بر سر و دامن

افسر نایب سلطان گل مشاهدات تجلیات چمن دل مقدم پیش آمدن سر و دامن عاشقان

و سالکان قوله

تا ابد موی باد اینخانه کز خاک درش هر نفس با بوس رحمت می زود با زمین

مهور آبادان اینخانه دنیا خاکد رانسان کامل با دامن مراد حقایق و معارف دین بیت تمجیح

است بحدیث که اشاره بحضرت اوسیل است قال عافی کاجد نفس الرحمن من جانب الیمین

معنی این بیت آنست که تا ابد اینخانه دنیا موی باد که از هر بل الله که بخلقت از خاکند هر من سخنان معارف حق

شنوده می شود که با دامن می دهد سوال این بیت ستایش دنیا است ستودن دنیا از اهل الله پس

نازیبا که دنیا جیفه و ظالها کلاب جواب آنست که هر چه دنیا که حقیقتش مسطور شد در حق

این غزل در دیوان حافظ

شرح دیوان حافظ

کسانیکه حقیقتش شناخته و بان سپرداخته دنیا فرموده الاخره است متاعی بس فانی است این دنیا
 مودالطاف الهی منظر مشاهدات نامتناهی اهل دنیا را بعکس آن چون ریای نیل که بقبطیان فوج
 بود و ببطیان آب خواجه انصار گوید دنیا خاکدانیست که عاقلان در گشت گمزنه میدانند
 که جا بلان در گشت کنند قوله

خاتم جم را بشارت ده بحسن خاتمه | کاسم عظم کرد از کوتاه دست اهرمن

خاتم جم کنایه از دل اسم عظم مرشد کامل اهرمن نفس و شیطان قوله

شوکت پورشنگ تیغ عالمگیر او | در همه شهرها ما شد و استان انجمن

پورشنگ افراسیاب که پورشنگ بود و نام پسر ساسان که نام پسر اور و زمین بود یعنی این بیت در
 شرح بیت شاه ترکان سخن مدعیان می شنود و بالا مذکور شد و می تواند بود که مراد آن بود که
 بعضی اولیا تیغ عالمگیر ایشان که آن تیغ را بر نفس خود عالم دل مسخر کرده اند در جمیع کتب بیرون
 بنزله شهرها می پادشاهان است استلک که بزرگان آرایش انجمن سخن داده اند قوله

خنک چو گانی چرخ ام شد زین | شهسوار خوش میدان آمده گو زین

خنک اسپ چو گانی اسپ که در گو و چوگان باختن توافق مزاج بود چرخ فلک خنک چو گانی
 اضافه بیانیه خنک چو گانی چرخ ام شد زین یعنی گردش آسمانی بر مراد تو گردیده و
 بنو آورده شهسوار عاشق و الف ندایه مخدوم میدان میدان سلوک و عشق گوئی
 بزین ط میدان عشق نما قوله

جو یار ملک را آب از سر شمشیرت | تو درخت عدل نشان بنج بدخلان

جو یار جوئے بزرگ با کثرت جو یار باشد جو یار ملک کنایه از وجود و نیز سلوک آب تری
 و تازگی شمشیر مراد ریاضت وجود بموجب اقتل نفس که سیوف انجا هدایت و رخت
 عدل نشان یعنی خصائل نامرضیه یا بر صفات مرضیه غلبه مده بدخلان نفس و شیطان قوله

بعد ازین نشکفت اگر با کلمت خلاق | خیزد از صحرا ای طرح نافه مشک حتن

بعد ازین نشکفت اگر کثایت حاصل شد کلمت بمس خلق خوش زهد و صلاح ای طرح نام
 فریدون الی ایران زمین چون فریدون ولایت را میان پسران قسمت کرده یا معرفت تو

و مصافحات آن بتور سپهر بزرگ دادوزمین ترک و چین و مصافحات آن در اقطاع سلم آورد و میان
 جهان و سرزمین مکیان و اهواز و طبرستان و مشیر حد و و شام بایرج داد چون تور و سلم در اقطاع عامه
 خویش قوی شدند بکینه آنکه فریدون ایشان را باطراف مملکت ولایت داد و تختگاه بر اسپر خور که ایرج
 است داده با پدر باغی شده و خروج کرده ایرج سلامت قلب داشت بران بدبختان فتنه و گفته در
 ولایت مرا خطای نیست غلطی فرین است اکنون بر شما آمده ام هر جا که بدارید بمانم دو سه روزان
 زینهار خواران مهمانی کرده آخر الامر در حالت شراب سر بریده بر پدر خویش فرستاد فریدون خراج فرستاد
 بسیار کرده ایرج پس نداشت فریدون منوچهر سپهر ختر ایرج را پرورده چون بزرگ شده شایستگی
 تاج و تخت داشت تاج و تخت ایران بدو داده با تمام ایرج پسر او منوچهر سلم و تور را در جنگ کشته و
 ایشان بر جد فرستاده بنیاد مخالفت ایران توان همین است و نیز نام پادشاه که یکی از سران لشکر
 کبخر و شاه بن سیاوش بود صحرا سے ایرج بیابان سلوک و عشق مشک ختن معرفت قوله

گوشه گیران انتظار جلوه خوش میکشند	بر شکن طرف کلاه برقع از رخ برکن
گوشه گیران زاهدان غزلت نشین بر شکن طرف کلاه بساز و آراستگی تمام برقع از رخ	بر فکن جمال خود بسا قوله

اے صبا بر ساقی بزم اتابک غرضه	تا ازان جام زرافشان جمره بخشدین
اتابک ادب آموز کو دکان پادشاهان شیراز اتابک بسبب آن گویند که سعدنگی اتابک سلطان سمر بود شبی در حالت مستی سعدنگی سه نفر دیگر را بادشاهی داده بود بعد وفات سلطان ایشان اتابکی بر خویش مستقیم داشته و برادر سخر را بادشاه سے گفتند قوله	

مشورت با عقل کردم گفت حافظ مینو	ساقیام و بقول مستشار مومنین
مشورت با یکدیگر اندیشیدن مستشار کس که اورا بمشورت در پذیرند مومنین کس که انبش گیرند یعنی در عشق و رزی مشورت با عقل کردم و توبه خویش با او آوردم گفت اے حافظ باد پس او مرشد در بیان حقائق و معارف بیکوش که من بدستوری مستشار مومنین از تو طلب این معنی میکنم که عقل خورده بنیم چنین حکم کرد سوال عقل و عشق هر دو متضاد است این چنین مشورت از عقل نخبه و جواب عقل ناقص بسبب عدم وقوف او بر خوبیا یعنی عشق و محض نظر گاشتن بر خرابی او که در بدایت بود منکر عشق میشود	

اما عقل کامل هر چند در بدایت خرابی مومبیزا ما سبب شیرینی می داند که درین خم ابی سربیت و درین گنج گنج این اشارت بدانست رجعنا من انجها داکا صغر لے انجها داکا کبر غزل

اے نور چشم من سخنم بست گوش کن | چون ساغرت پرست بنوشان نوش کن

سالمک طریق یقین نصیحت میکند چون خرم جن بحالت در اوج کمال است خوشه چیمان دانند خال محروم کن لب تشنگان بادی طلب را بشیرینی از زلال معال خود سیراب ساز و این سخن نصیحت پذیر را با خلاص تمام بشنو که طریقه وصال جانان بغیر ازین نیست قوله

پیران سخن بجز به گفتند گفتت | بان اے پسر که پیر شوی بند گوش کن

بجز به آزموده بان بشارتو قوله

بر موشند سلسله نهاد دست عشق | خواهی که زلف یار کشتی ترک بوش کن

حاصل این بیت آنست که حصول عشق مرزوی العقول اوله الالباب را نوع از محالات است تا آنکه ترک این عقل معاش که دامگیر وقت سالکست نماید وصول ب مقام عشق معلوم قوله

تسبیح و خرقة لذت مستی بختیت | همت درین عمل طلب از موش کن

تسبیح و خرقة زهد و پارسائی که لازمه مستی است همت توجه در عمل طلب عشق میفرموش عاشق در مشق قوله

باد وستان مضایقه با عمر و مال نیست | صد جان فدای یار نصیحت نوش کن

مضایقه تنگ گرفتن مراد بازداشتن میوش شوند حاصل این بیت آنست راه دوست بدنی و فیما نظر نباید کرد و همه باید باخت نیرا که جان دل در سترن ز رو مال همه طفیل سگان دوست قوله

در راه عشق و سوسه اهر من بیست | بهشدار و گوش دل آیم سرش کن

اهر من دیوسر و سرش جیریل هر فرشته - حاصل آنست طریق عشق و محبت بغایت خطیر و مخوف و قطاع الطریق و شیاطین بسیار است باید که علامت آن بشناسی از خار و خسه در نهرا سی قوله

برگ نوا تمبه شد ساز طرب مانند | ای چنگ ناله بکش و ای دف خوش کن

برگ نوا اسباب شادی طرب شادی قوله

اساتی که جامت از مصافی تهی مباد | چشم عنایتی بمن موش کن

در دوش عاشق قوله

بیت از دیوان حافظ

سرست قبا و زلفشان چو بگذری	ایک بوسه نذر حافظ پشمینه پوش کن
نذر بر خود واجب کردن غزل	
اشے شام ز کوے ماسفر کن	وے صبح بچال مانظر کن
شام ضد صبح و مراد ایام بجز و حجاب کثرت صبح ضد شام مراد وصل عالم وحدت ظلمت شب کنایه از شدت شب بجز شب ظلمت شب بجز سحر کن بجز وصل سبیل کن خود را تبریح او سپر کن این شدت بجز آن را مندرج ساز تا وک آله چو بین خالی میان آن تیر تا وک داشته اند از بدیع تیر نیز استعمال میکنند و در کش خموش باش سخن گویند همیشه را شو غزل	
اے ماہر و منظر تو نو بہار حسن	خال و خط تو مرکز لطف مدار حسن
منظر جاے نظر و محل مرکز جاے قرار و تیر باید دانست کہ پرکار را دو قلم است یک ثابت و یکی گردنده گردندہ امر کو بند ثابت را مدار و اصطلاح منجان آن را گویند کہ در میان قطبین مرکز مہم کتد۔ قولہ	
در چشم پر خار تو پنهان فسون سحر	در زلف بیقرار تو پیدا قرار حسن
فسون منتر زلف بیقرار اشارت بتغییرات سلسلہ موجودات کہ ہر سلسلے بنوع دیگر است قولہ	
خرم شد از ملاحات تو عمد و لبری	فرخ شد از لطافت تو روزگار حسن
خرم خوش فرخ مبارک لطافت پاکیزگی موزونی و سبکی حرکات و صفائی رنگ۔ قولہ	
حافظ طبع برید کہ بیند نظیر دوست	دیار نیست غیر تو اندر دیار حسن
دیار شریک	
غزل	
اے خسرو خوبان نظر و سوگوگر کن	میلے میں سوختے ہیں سر پر پا کن
دار دل در ویش تمنا و نگار سے	زان چشم یہ مست بیک غمزدون
در ویش مفلس تمنا آرزو بار بار بندہ قولہ	
اگر لاف زند ماہ کہ مانم بجمالت	بنامے رخ خویش و مرا نکشت زمان
مانم ما تدمہم انکشت نما رو و محبوب و درغایہ شہرت قولہ	
اے سر حیاں از چمن و باغ زمانی	بخرام درین بزم و و صد جاہ قبا کن
پہان چمندہ و خرامان قبا چاک قولہ	

بادل شدگان جو جفایا کے آخر	آہنگِ فاترک جفا بہر خدایا کن
دل شدگان عاشقان غزل	
اسے باد پر وہ آن گل نورستہ باز کن	گو بہر فرور لالہ رخ و غنچہ باز کن
گل نورستہ محبوب باز کشا دساکرین بیجا م مرصع کنایہ از شراب از ذکر ظرف ارادہ منظور مراد عشق پیر کار مرشد در فر از کن در پند ترا تہ سز و مراد شعہ و سخن -	
یارب ز کج عافیتش بے نیاز کن ہم در عافیت مسرور دار و توفیق عشق مدہ تا در حدیبیہ -	
غزل	
اسے کبست آسپات اوقدت در سخن	اور خست خورشید خاور و مخطت مشک سخن
بوسہ سخن جو ہم ز تو لب بزدان میگری	میکنی جانم جرات بار دیگر جان من
لب بزدان گزیدن حسرت و افسوس کردن جرات بخرج قولہ	
مردھا فقط در غمت گردن تو خون من	دا دین بستانند از تو روز محشر و المین
ذوالمنن حق تعالیٰ کہ صاحب منہایت غزل	
بالا لبند عشوہ گرو سوزناز من	بگذشت سوزناز تو عمر دراز من
بالا قدس و نازشے است از سوز عمر دراز عمر تمام قولہ	
دیدنی لاکہ آخر پیری وز ہد و علم	با من چہ کردیدہ معشوق بازن
معشوق بازشاہد قولہ	
گفتم بدلق زرق بپوشم نشان عشق	غماز بود اشک عیان کرد از من
غماز چنانکہ عیان ظاہر قولہ نقشے بر آب میزند اگر یہ حالیا ہے نقشے بر آب میزنم شست و شور میکنم و نیز نقش بر آب زدن کار لایفیع کردن حالیا الحال کے شود قرین حقیقت مجاز من مجاز من بحقیقت بدل شود قولہ	
میترسم از خرابی ایمان کہ سے برد	محراب بروی تو حضور از نماز من
ایمان در یانت حق قولہ	
از آب پیدہ بر سر آتش نشسته ام	کوفاش کرد و ہم آفاق از من

سوز من سوز تو سوز خدا
حافظ سیکسین خود او دوست فاکس
کوتاہ کرد قصیدہ در از من

حافظ غصه بوحش گویا کس صبا بخوابد شاه دوست بندر دشمن گذارین

کو کجاف عربی باشارت بآب دیده راز عشق - قوله

یار کج آن صبا بوز و کز نسیم او | اگر دشنامه کرمش کار ساز من

صبا توجہ شامہ خوشبو کار ساز سازندہ کار قوله

بر خود چو شمع خندہ ز نان گریہ می کنم | تا با تو سنگدل چه کند سوز و ساز من

سوز سوزش ساز سازش قوله

ز اہد چاز نماز تو کار سے نمیرود | ہم مستی شبانہ و راز و نیاز من

کار سے نمیرود حصول مراد سے گرد شبانہ ہر چه شب بران گذر نیاز حاجت نغزل

بر فغان بر صغیر زندان نظری بہتر ازین | بردر سیکدہ میکن گذر سے بہتر ازین

رندان عاشقان میكدہ عشق قوله

آنکہ فکرش گرہ از کار جهان بکشاید | گو درین نکتہ بقرا نظر بہتر ازین

گرہ از کار جهان بکشاید امور بستہ عالمی را کشاید دہر - قوله

ناصحم گفت کہ جز غم چه ہنردارد عشق | گفتم اسے خواجہ عاقل ہنری بہتر ازین

ہنر سے بہتر ازین بہتر ازین ہنر سے دیگر سے خواہی قوله

کاک کا نظر شکرین شاخ نباتت بچین | کہ درین باغ نہ بینی ثمر سے بہتر ازین

کاک مسلم شریوہ نغزل

بہار گل طرب انگیز گشت و تو بيشکن | بشادی رخ گل بیخ غم زد دن کن

رخ گل مشاہدات تجلیا قوله

ز دستبر و صبا گر گل کلالہ بسین | شکیج گیسو سنبلی نگر بود حسن

دستبر و غلبہ چابکدستی گل خسارہ کلالہ قسمے از زلف شکیج بغم ہیں گیسو سوسے بافتہ قوله

رسید و صبا غنچه از ہوا واری | ز خود برون شد و برین درید پیراہن

با و صبا باد شرقی شیشیز از اکثر اوقات مزد لطیف موافق طبع خلاق است - ہوا واری دستاری قوله

عروس غنچہ بدین یور و بسم خوش | معاینہ دل دین کرد بود بوجہ حسن

دجہ حسن نیکوترین بوجہ قوله

صغیر بیل شوریده و نفیس هزار	بر او وصل گل آمد برون قلبین
صغیر آواز شوریده عاشق نفیر فریاد هزار عاشق غزل	
چندانکه گفتم غم با طیبیان	درمان نکر و زد مسکین غریبان
طیبیان معشوقان و مرشدان مسکین غریبان عاشقان قوله	
درج محبت بر مهر خود هست	یارب مبادا کام رقیبان
درج بغم پیرایان درج محبت اضافه بیان بر مهر خود هست نقشه در راه نیافت مبادا کام رقیبان یعنی آن هر شکرسته نشود و نقشه در محبت او نیابد و رقیبان بکام دل زبند قوله	
آن گل که هر دم در دست نداشت	گو شرم بادت از عند لیبیان
گل معشوق خار رقیب عند لیبیان عاشقان قوله	
یارب امان ده تا باز بیند	چشم مهبان روے جمیبان
مهبان عاشقان جمیبان معشوقان قوله	
ماور و نهسان با یار گفتیم	نتوان نهفتن در و از طیبیان
در و نهسان سوز عشق قوله	
حافظانه گشتی شیدای گیتی	گر می شنیدی پند او سیان
شیدا دیوانه گیتی رفدگار او سیان ادب هندگان غزل	
چو گل هر دم بهویت جامه برتن	ز نم چاک از گرمیان تابدمن
من از دست غمت شکل برم جان	و لے دل اتو آسان بروی ز من
از دست غمت بسبب عشق شکل برم جان محال است که جان ابله است برم قوله	
بقول دشمنان گشتی از دوست	نگر و دهی چسبان دوست دشمن
دشمنان رقیبان دوست کنایه از خود قوله	
ولم را مشکین در پامینداز	که دار و در زلف تو مسکن
در پامینداز یعنی پال کن و نیز کار در پامینداز عبارت از تعطیل و احوال که مسکنند از در پامے کار کن مسکن جاے سکونت غزل	

بقول مطرب فتوح پیر صاحب تن
حدیث و عصم دوران بجا هم محافظ

نارنگ
نارنگ
چو دل را ز بست در زلف تو محافظ
بین سان کار و در آسنگ

چون شوم خاک ریش دامن سفیانیان	ورگویم دل مگردان و بگردانند من
خاک ریش سفین محبوب دامن افشانند	اعراض کردن متنفرند دل مگردان رسد نما قوله
عارض رنگین بهر کس نماید همچو گل	ورگویم باز پوشان باز پوشانند من
همچو گل نسبت روے رنگین قوله	
چشم خود را گفتم آخر یک نظر سینه بین	گفت میجوای مگر تا جو خون انداز من
گر بیستی تحقیق قوله	
او بخونم تشنه دمن بر پیش تا چون شود	کام بستام از و یاد او بستانند من
کام مقصد قوله	
دوستان جان اوم از بهر باشن نگرید	کو بچیز محقر چون باز میانند من
چیز محقر اشاره بدین قوله	
گر چو فرهادم تبلیخی جان آید حیف است	بس حکایتها شیرین باز میانند من
فرهاد نام عاشق قوله	
ختم کن جانم که گزین دست خوانی در عشق	خلق در هر گوشه افسانه خوانند من
زین دست ازین نوع غزل	
خدا را کم نشین با خرقه پوشان	رخ از زندان بے سامان پوشان
محبوب را که آمیزش داشت با اهل شدید ترهاست میگوید با او بهر خدا را بوی خدا خرقه پوشان	
در پوشان قلدرندان مے سامان عاشقان گشته قوله	
درین خرقه بے آلودگی هست	خوشا وقت قبا با دهن پوشان
درین خرقه اشارت بنهد در ویشی آلودگی روے ریا با دهن پوشان عاشقان قوله	
تواناک طبعی و طاقت نیساری	گر اینها مے مشت دلق پوشان
دلق پوشان مراد بیان قوله	
درین صوفی و شانج دے ندیم	که صافی با و عیش و نوشان
درین صوفی و شانج دے ندیم یعنی درین اهل صومعه که گرفتاران روے ریاست و...	

مفروضان

از عشق نهم در نوشان عاشقان قوله

ایا وغبین این سالوسیان بین | قدح خونین دل بربط فروشان

یعنی از خرقه پوشان محترز باش و طلب اینان دل مخراش اگر درین معنی شکی داری یا به بین در مکر این مکاران که چون قدح دل جویشان چون بربط خروشان اسه و خلا بذوق و عیش و سائر حظوظ نفسانی مشغول اند و در ملاحظه جوش و خروش لوله حق بینمایند که آن نمود از فضل و افزونیت - قوله

چو شتم کرده مستور بنشین | چو نوشتم داده زهرم منوشان

مستور پوشیده نوش شیرین و آب حیات غزل

خوشتر از فکر می جام چه خواهد بودن | تا به منیم که سرانجام چه خواهد بودن

می و جام کتابه از می خاری شاید باز می سرانجام عواقب انو قوله

پیر میخانه چه غمش گفت معمار ووش | از خط جام که فرجام چه خواهد بودن

پیر میخانه مرشد معاشی مخفی و در اصطلاح شعرا عبارت از کلام موزون که دلالت کند بر طریق رفروایا براسه و زیاده ازان بطریق قلبی یا تشبیه یا بحسب اجل یا بوجه یا سبب منعمه خوانده باشی بارها نام منعمه چشم و ابرو و دهان به پیش نیست با سبب شجاعه و رخت دوستی بنشان که کام دل بیار آرد و نه نهال دشمنی بر کن که بیخ بشمار آرد و این اقسام بسیار است خود علی است علاحدت یا با مختصر کرده شد قوله

باده خورغم مخور و پسند مقادیرتوش | اعتبار سخن عام چه خواهد بودن

مینوش مشنوی - قوله

مرغ کم حوصله اگر غم خود خور که برو | فکر آنکس که نرسد دام چه خواهد بودن

مرغ کم حوصله اهل ظاهر و دام معروف کنایه از هوا و نفس و لذات دنیا - معنی آنست که طالب حق را بگوسه که بر خود رحم کند و طلبت با حق ساعی بود و سبب حاجت جو نماید و بر هم حق و کرم حق مغرور نباید بود انا که حق سبحانه ما را از کمال معنی سر بلند ساخت پس براسه آزمائش ما را در نجابت پستی انداخت تا هر که در طلب خود در پیش سودا و جو مطلق بود بلذات نپر دازد و کار امروز بفرمانند و هر که در طلب حق را اثر نبود مگر لذات و شهوات گردد و کما قال الله لقد خلقنا الانسان

ز دلگرمی صاحب نظر بر ضد باشی
روا و سندن احسان و نیک گوشتان

بموم از ریدول حافظ برت و چنگ نزل
تا در اسرار صمدت صمدت صمدت صمدت

گوی برضت حافظ از یاد شاه منصور

فی احسن تقویم شمرد دناة اسفل سا فلین قوله

دست نخی تو همان که شود صفت بگام | تا به بنیم که بنا کام چه خواهد بودن

دست نخی حرفه و شیپه صرف خسیج بنا کام لاچار نخل

دانی که چسبست ملت یار یار ویدن | در کوب او کدائی بز خسری گزیدن

و یار روی و پیداد ظاهر خاقانی است اگر هست خود جلے گفتار نیست ؛ لیکن شنیدن چو دیدار نیست

و نیز یعنی دیدار این سبها بر نظر با پرده است ؛ که نه هر یار صغیرش را منراست قوله

بوسیدن لب یار اول ز دست مگذا | کاخر ملول گردی از دست لب گزیدن

بوسیدن لب یار کنایه از حصول نمودن جد به عشق و محبت که در اصطلاح صوفیوسه کنایه از جدیه

عشق و محبت بود اول کنایه از دنیا که نشأة الاولی و آخر عقبه که نشأة الاخری مراد از هر دو بدایت

و نهایت معنی آنست که حاصل کردن جد به عشق و محبت دنیا از دست ده که اگر از حصول آن بی بهره

مانی در عقبه ملول شوی از دست لب گزیدن حسرت افسوس خوردن یعنی همچون اهل نظر با هر سبست

خود را متراش که بمقتضای واجب در ملک حقه یا تیک الیقین بظا هر بندگی خیره شدند و خوش

باطن نمیکند و از عرفان بهره نمیزانند تا در عقبه بدیدن مراتب عارفان افسوس خوری و حسرت بری

من کان فی هذه الايام فهو فی الاخرة قوله

فرصت شمار صحبت کز این دور زودتر | چون بگذریم نتوان دیگر به رسیدن

دو روزه منزل دنیا بوجوب مزرعة الاولی و الاخرة - دیگر اگر چه دنیا طریق بسیار دارد اما آنچه

اهل حق را بد گفتگو است یا شریعت یا طریقت راه دیگر که مغرب شقاوت است از ان اغراض

سے نمایند و سخن درستی آرنده که تعلق بشیطان آرد و مارا راه بسوسے رحمن با دیدان عبادی

لیس لك عليهم سلطان یعنی چون زمین دور اهل صحبت عارفان تر از دست بدو با دی از

غیب سد فرصت را غنیمت شمار و کارے که حاصل کرد نیست از دست مگذار و کار امروز لغو و ننگن

که چون فرصت از دست بود جز ندامت حاصل نشود و نیز دور امد از آنست که چون اهل ظاهر و مجاز را که

با محقیقته منجی اند یک طرف نشاید دیگر را کجا گنجایش ماند فانهم العبارة العاقل تکفیه الاشارة نخل

دلبر جانان من بر ددل جان من | بر ددل جان من دلبر جانان من

این دل حیران من الوشید است	واله وشید است این دل حیران من
واله شیفته شیدا و پرانه قوله	
روضه رضوان من خاک سر کور دوست	خاک سر کور دوست و روضه رضوان من
روضه رضوان بهشت تاله گریه با و از فغان فریاد و شور -	
عنزل	
در بدخشان لعل گراز شک می آید برون : بدخشان نام شهر است میان خراسان و هندوستان معدن لعل و اینجا است رکنی بضم زرفالین منسوب کنایه که چشمه است در شیراز شیر از نام شهر از فارس می آید و معموره عمر لمیش گویند چه او بانی آنست و قبل آید کرده سلیمان است شنگ دزد و آهن و مکابره و شوخ و خوب عخشس بفتح آب تیره و کبیر خیانت کردن زاق بفتح ریاء و تقاق واسه آه و شور لواء آواز که بر اصول سرود باشد چنگ نام ساز -	
زور درای و شبستان ما منور کن	هو اسه مجلس و حانیان معطر کن
شبستان محل و نیز کنایه از چشم روحانیان عاشقان که بعضی مکی تصف شده اند قوله	
چشم و ابرو ساقی سپهره ام دل و جان	بیایا و تاشای طاق منظر کن
چشم و ابرو ساقی کنایه از محبوبان سرود معنی آنست که ای محبوب حقیقی وای مطلوب حقیقی بحکم الجاز قنطرة الحقیقة بحبت مجازی آرسته ام و جلایه تماش و اده پیرایه ام بیایا تاشای طاق این منظر نما و این مشتاق را نقای گرامت فرما قوله	
از ان شامل و الطاف حسن خوشتر است	بیان بزم حریفان چو شمع سر بر کن
شامل خوبا و عادت حریفان عاشقان قوله	
بگو بخازن جنت که خاک این مجلس	بتحفه بر سو فردوس عود مجمر کن
خازن جنت رضوان فردوس نام بهشت مجمر عود سوز قوله	
حجاب دیده ادراک شد شعاع بها	بیاد و خرگه خورشید را منور کن
حجاب کبیره پرده ادراک در لغت بمعنی رسیدن بکنه لایبذ که احد من العالمین شعاع روشنی	

در بدخشان لعل گراز شک می آید برون : بدخشان نام شهر است میان خراسان و هندوستان معدن لعل و اینجا است رکنی بضم زرفالین منسوب کنایه که چشمه است در شیراز شیر از نام شهر از فارس می آید و معموره عمر لمیش گویند چه او بانی آنست و قبل آید کرده سلیمان است شنگ دزد و آهن و مکابره و شوخ و خوب عخشس بفتح آب تیره و کبیر خیانت کردن زاق بفتح ریاء و تقاق واسه آه و شور لواء آواز که بر اصول سرود باشد چنگ نام ساز -

خرگه نوح از خمیه خورشید محبوب حقیقی خرگه خورشید کنایه از دل خود بموجب کالایس یعنی از صفت لاسماقی
 و لکن بسعنی قلب عبد المؤمن معنی آنست که عشق مجاز بموجب العشق مجاز بود در یافتن
 جمالی گشته که ترا در یافتن تو انم کرد بیا و این دل مرا که خانه مخصوص هست که لایس یعنی از صفت لاسماقی
 و لکن بسعنی قلب عبد المؤمن منور ساز قوله

په خوشا بدان چمن زیر دست حسن تواند | کرشمه بر سمن مجاز بر سنوبر کن

شاهدان چمن محبوبان نیا و نیز شایهات قلبی زیر دست حسن تواند بر تو حسن تواند قوله

طمع بنقد وصال تو سود ما نبود | حواله لقیم بدان لعل همچو شکر کن

نقد وصال امنا ذبیانیه حد ما نبود بموجب بیهات مال لکتر اب ربا لار با سب لب مراد
 لطف و تجلی اسم شکم که موجب فنا، بهاشق است قوله

فضول نفس حکایت بسے کند ساقی | تو کار خود مد از دست و مریبا سخن

فضول نفس نفس ساقی کنایه از مرشد ساغر پیاله و در اصطلاح چیزے را گویند که در مشاهد
 انوار غیبی کنند اینجا کنایه از دل عارف سرور که مشغول معارف بود معنی آنست که او ساقی
 نفس هرزه گو حکایت بسیار میکند و حجت میثمارے آر و تو بدان ملتفت مباش و مقصود
 از دامن میاش و به بیان حقائق و معارف بالکان میکن و ستر شدن را حفظے بخش - قوله

لب پیاله بوس انگلی بستان ده | بدین دقیقه دماغ مرا معطر کن

لطیفه

در مجلس پرستان رسے است که ساقی چون پیاله بر کند از رو و تعظیم بوسی داده بستان میدهند
 و لب پیاله بوسیدن کنایه از حصول نکات عرفان بهات است و دقیقه چیز با و باریک مراد
 نکات عرفان که از دل سنجید و معنی آنست که هر سخن و نکته که از دولت خیر و ازان معظف گشته بستر شدن
 خود گو باز گوید و بدین دقیقه دماغ طالبان را میجوے و معطر ساز قوله

ستاره شب بجران نے فشانند نور | بیا هم قصه ز آ و چراغ مه بر کن

ستاره کنایه از محبوب مجاز معنی آنست که محبوب حقیقی مسالمت میجوید که محبوب مجاز ستاره و
 در شب بجران میدرخشد و نور بجا میان بخشید اکنون که بوسے حقیقت بشام من رسید کام صلاوت
 حقیقت چشید آن محبوب مجاز نورے نے فشانند بیا هم قصه ز آ و چراغ مه بر کن خود را بر افروز

دلقاس خونیسا قوله

ازین مرقع پشیمند نیک دستم

یک کرشمه صوفی و شتم قلندر کن

مرقع خرقه زهد و پاریانی بنیک

بیار و لفظ بازده کرشمه ظهور و تجلی و شش مانند قوله

پس از ملازمت عیش عشق مهربان

ز کار با که کنی شعر حافظ از بر کن

غزل

از بر یاد -

ز جور چرخ بفریادم ای مسلمانان

فلک بکین من مستمند بسته بیان

جور چرخ گردش فلکی که نزول بلا با و حوادث سے نماید زمان زمان ساعتہ ملول و تنگ
 و دلگیر نہال و سخت نوشتا نہ نظیر مانند وجه روع و طریق منعصم صاحب نعمت
 کہمان و مہمان خوردان و بزرگان رہین گرد و المنت بار نعمت برگردن کے نہادون
 کہ از عہد شکر آن بر نمیتوان آمد و این جز حق غیرے رائے سنزد پیر و جوان ہنگلی خلق
 چہ قاعدہ ایست کہ ہر جا کہ مذکور دو چیزے شود کل مراد دارند چون عجم و عرب روم و زنگ
 و روز و شب و سیاہ و سفید معدن کان -

غزل

شاہ شمشاد قدان خسرو شیرین بہنان

کہ بزرگان شکنند قلب ہمہ صف شکنان

شمشاد قدان و شیرین بہنان محبوبان قلب فوج صف شکنان مبارزان شیرین سخنان

معتوقان و شاعران گزیدہ قوله

تکے از سیم و زرت کیسہ تہی خواہد بود

پند ما بشنود و بر خور ز ہمہ سیم تنان

سیم و زرت معرفت و محبت کیسہ تہی مفلس بر خور فیض حاصل نہا سیمبران معشوقان قوله

کتر از ذرہ نئی پست مشہور ہر بورز

تا بخلو نکد خورشیدی سپیخ زنان

پست مشوکم بہتی متا مہر و روز عشق حاصل کن چرخ زنان رقص کنان قوله

بر جہان تکیہ کن گر قدح میداری

شادی ہرہہ بینان جو نازک بدن

بر جہان تکیہ کن اعتماد برین جان فانی منا گر قدح میداری اگر قدح وجود پر از زندگی میداری
 و یا آنکہ در عیش و عشرت ہستی شادی ز ہرہہ بینان خور و نازک بدن بلکہ در محبت

جور چرخ گردش فلکی کہ نزول بلا با و حوادث سے نماید زمان زمان ساعتہ ملول و تنگ

محبوبان و مجالست معشوقان که کنایه از عرفا که بر تریب محبوبیت رسیده اند بسر ز فرحتی از دیدار ایشان حاصل نما قول

پیر سیمایه کش ما که روانش خوش باد | گفت پرمیز کن از صحبت پیمان شکنان

پیر سیمایه کش هر شد روانش خوش با بد دل او را شاد و اراد پیمان شکنان ظاهر پستان که روز است با خدا عهد بسته اند که قالوا بے و الحال آن عهد را فراموش کرده گرفتار سباب تعلقات ذیوی گردیده اند قول

دامن دوست بدست آرزو دشمن بگسل | مرد یزدان شو و ایمن گذر از اهرمان

دامن دوست بدست آرزو بدست صحبت دار و اصل شود بخیل صحبت باد و پستان که عاشقانند از دشمن بخیل و اعرض عن اربابین نیز دشمن کنایه از نفس و شیطان مرد یزدان شو خود را در کار و بار خدا کن ایمن گذر از اهرمان از وساوس نفس و شیطان ایمن باش چه محال است چون دوست دارد ترا بی که در دست دشمن گذارو ترا بی قول

یا صبا در چنین لاله محسوس میگفتم | که شهیدان که اندین همه خونین کفشان

صبا کنایه از شهیدان است لاله مجلس عاشقان خونین کفشان عاشقان قول

گفت حافظ من تو محرم این ماه نیام | از هر لعل حکایت کن و شکر و بهان

سخن از صحبت محبوبان باید گفت غزل

شراب لعل کش و رویه چینیان بین | خلاف مذہب آنان جمال انیان بین

شراب لعل محبت حقیقی مه چینیان عارفان تحقیقی که از شعاع آفتاب حدیث نور در هر چه ماه اقتباس کرده اند که نور القمر مستفاد من نور الشمس آنان اشاره براهبان ظاهر پستان این اشاره به چینیان قاعد است چون اشاره بشار الیه قریب کنند این گویند و اگر بشار الیه بعید کنند آن گویند آدمی اده طرفه معجونیت که ز فرشته رفته و ز حیوان اگر کند میل این شیخ و بدین به و کست میل آن شیخ و به از آن و باید دانست که چنانچه اشاره بشار الیه محسوس کنند بشار الیه معقول متصور در زمین نیز کنند این که میگویند آن بهتر از حسن و یار این اردو آن نیز هم یعنی اینکه گویند یعنی او و ملاحظت از حسن بهتر است یار ما هر دو در و چون امر معقول نسبت با محسوس یک گونه بعد و در و لهذا بلفظ آن که موضوع برای عبودیت

ببین ز قفان